

ВПП 2.3.1. Міжнародні економічні відносини

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Міжнародні економічні відносини» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Магістр» спеціальності «Економіка».

Предметом дисципліни є закони і закономірності функціонування та розвитку структурних елементів та суб'єктів світового господарства; тенденції та протиріччя розвитку взаємодії суб'єктів та елементів світового господарства; тенденції розвитку міжнародних фінансових ринків та фінансових механізмів, які обслуговують світове господарство; інституціональна структура механізму регулювання МЕН. Дисципліна вивчає систему різних господарських зв'язків національних економік, які реалізуються через міжнародний рух товарів, послуг, капіталу, робочої сили тощо.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна професійної підготовки вибіркової частини, тісно пов'язана з дисципліною «Економіка підприємства» та «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародні економічні відносини» є формування системи знань з міжнародних економічних відносин, умов, форм, методів й основного інструментарію міжнародної економічної діяльності, також набуття студентами широких знань про соціально-економічні проблеми світового господарства, про закономірності розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, вивчення теоретичних основ світової економіки, специфіки формування, особливостей та тенденцій сучасного її розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні економічні відносини» є: розуміти сутність міжнародних економічних відносин, їх значення й еволюцію, чинники і рівні розвитку, особливості дії законів і принципів; засвоїти понятійний апарат, що застосовується в світовій господарській практиці; знати форми міжнародних економічних відносин, особливості розвитку інтеграційних процесів та діяльності міжнародних економічних організацій; уміти творчо аналізувати стан системи міжнародних економічних відносин, визначати проблеми й перспективи їх розвитку.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- об'єкти, суб'єкти, форми та сутність міжнародних економічних відносин;
- структура світового господарства та специфіка функціонування його елементів;
- особливості міжнародного поділу праці та його сучасні умови;
- еволюція теорії міжнародних економічних відносин;
- форми, методи і механізми регулювання міжнародної діяльності;
- сучасні умови реалізації міжнародних економічних відносин;
- особливості положення України в умовах сучасної світової економіки;
- новітні підходи щодо оцінки еволюційного характеру розвитку системи міжнародних економічних відносин;
- методичні підходи до оцінки поточного стану та прогнозування тенденцій розвитку основних форм міжнародних економічних відносин;
- види і форми міжнародного бізнесу;
- порядок створення і функціонування спільних підприємств;

вміння:

- визначати форми міжнародних економічних відносин та специфіку їх функціонування;

- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки при аналізі міжнародної ситуації;
- аналізувати та прогнозувати кон'юнктуру світової економіки;
- оперувати інформацією у сфері міжнародних економічних відносин;
- визначати перспективи реалізації міжнародних економічних зв'язків;
- приймати рішення відповідно до ситуацій, що виникають в процесі здійснення міжнародних економічних відносин;
- аналізувати інформацію пов'язану з функціонуванням підприємства на зовнішньому ринку;
- вибирати певну тактику та стратегію в процесі укладання міжнародного контракту;
- володіти тактикою ділового спілкування;
- здійснювати міжнародну сегментацію ринків;
- визначати оптимальні шляхи та напрямки інвестиційної діяльності підприємства;
- використовувати одержані знання в умовах зовнішньоекономічної діяльності України, виходячи з цілей і завдань її інтеграції у сучасну систему світових господарських зв'язків;

способи мислення:

- формування суджень – форми відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей у процесі міжнародних економічних відносин;
  - пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері міжнародних економічних відносин, доведення її або заперечення;
  - створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень в області міжнародних економічних відносин;
  - генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах системи міжнародних економічних відносин в їх істотних зв'язках, узагальнення їх істотних ознак.
- професійні, світоглядні і громадянські якості:*
- здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем, організувати, реалізувати, презентувати відповідні наукові дослідження;
  - ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у різних сферах діяльності;
  - здатність організувати та проводити дослідження, використовуючи сучасну методологію;
  - здатність застосовувати одержані знання з різних предметних сфер спеціальності для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;
  - здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу;
  - ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх напрямків та здатність формувати ефективну сучасну систему світогосподарських зв'язків;

морально-етичні цінності:

- сформувати уявлення про моральні цінності людини;
- здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;
- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з міжнародними економічними відносинами;
- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;
- виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Міжнародні економічні відносини».

Предмет вивчення дисципліни, її місце серед інших економічних дисциплін, структура і логіка викладання. Значення в підготовці спеціалістів. Мета, завдання і нові підходи до вивчення курсу, його інформаційне забезпечення. МEB як економічна категорія. Сутність МEB, їх значення, об'єктивна основа і передумови розвитку. Рівні розвитку МEB: функціональні, економічні, територіальні, за суб'єктами діяльності. Види та форми МEB. Їх взаємозв'язок.

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку. Типологія країн світу і роль окремих їх угруповань у світовому господарстві.

Світове господарство (СГ): сутність, елементи і суб'єкти, фактори розвитку. Міжнародна господарча взаємодія. Якісний і кількісний аспекти розвитку СГ. Головні тенденції формування СГ, рівні і цикли його розвитку. Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн світу. Типологізація країн-суб'єктів СГ. Регіональний принцип групування і головні регіональні групи країн світу. Соціально-економічний принцип систематизації країн світу. Місце окремих угруповань країн СГ і МEB. Провідне значення економічного розвинених країн. Країни, що розвиваються: поняття, загальні ознаки та місце у світовій економіці. Соціально-економічна структура. Новий міжнародний економічний порядок (НМЕП) як концепція перебудови МEB. Нові індустріальні країни. Країни з перехідною економікою: вихідні умови формування, моделі розвитку. Інтеграції країн з перехідною економікою у світове ринкове господарство.

Тема 3. Еволюційні періоди формування та середовище розвитку міжнародних економічних відносин.

Доколоніальний період розвитку МEB. Міжнародні торговельні зв'язки стародавнього світу. Міжнародні економічні відносини епохи Середньовіччя. Зовнішньоторговельні відносини при феодалізмі. Зовнішньоекономічні зв'язки країн Сходу. Колоніальний період формування МEB. Епоха Великих географічних відкриттів та їх вплив на розвиток МEB. МEB в умовах становлення індустріальної цивілізації. Зовнішня торгівля періоду первісного нагромадження капіталу. МEB капіталізму вільної конкуренції та монополістичного капіталізму. Новий (неоколоніальний) період розвитку всесвітніх економічних зв'язків. Світогосподарські зв'язки в найновіший період. Економічне середовище. Міжнародне економічне середовище. Вплив географічних і природо-кліматичних чинників на розвиток міжнародних економічних відносин. Особливості географічного розташування, клімату, наявність природних ресурсів.

Тема 4. Міжнародний поділ праці, як об'єктивна основа міжнародних економічних відносин.

Міжнародний поділ праці (МПП) – вихідна основа розвитку СГ і МEB. МПП як форма прояву суспільного поділу праці. Етапи розвитку МПП. Фактори поглиблення МПП. Вплив технологічної революції на МПП. Головні організаційно-економічні форми втілення МПП. Система МПП на основі тенденцій її розвитку у сучасних умовах. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Проблеми і передумови участі України в МПП.

Тема 5. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин.

Зростання ролі міжнародної торгівлі (МТ) на сучасному етапі. МТ як форма МEB. Основні фактори зростання міжнародного товарообігу. Особливості розвитку МТ. Вплив НТР на структуру міжнародної торгівлі. Зміни в товарній структурі МТ. Стандартизація товарів на світовому ринку. Регіональна структура (географічний розподіл) МТ.

Структура світового товарообігу. Головні причини і наслідки збільшення взаємної торгівлі економічно-розвинених країн. Роль країн що розвиваються в МТ. Місце нових індустріальних країн (НК) у світовій торгівлі. Ціноутворення на світовому ринку. Ціна, як важливий показник кон'юнктури світових ринків. Особливості розвитку зовнішньоторгівельної політики держав. Протекціонізм і лібералізація торгівлі. Регулювання міжнародних торговельних відносин. Діяльність міжнародних торговельних організацій. ГАТТ (Генеральна угода з тарифів та торгівлі) та ЮНКТАД (Конференція ООН з питань торгівлі і розвитку). Перетворення ГАТТ на Світову організацію торгівлі (СОТ). Передумови й особливості участі України в МТ.

Тема 6. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг.

Значення світового ринку послуг, передумови його формування. Специфічні риси міжнародної торгівлі послугами, її динаміка, структура і географічні напрямки. Стан та перспективи міжнародної торгівлі ліцензіями та «ноу-хау». Види ліцензійних угод. Сучасні умови і фактори міжнародного обміну технологіями, форми їх передачі. Значення і обсяги міжнародної торгівлі ліцензіями. Особливості підготовки, оформлення і реалізації ліцензійних угод, головні країни-експортери ліцензій. Міжнародний лізинг, його види. Лізинг за терміном оренди. Головні країни-експортери лізингових послуг. Значення міжнародного лізингу. Міжнародні інжинірингові та консультативні послуги. Туристичні послуги на світовому ринку. Міжнародні туристичні потоки. Фактори розвитку міжнародного туризму. Страхові послуги. Франчайзинг в системі міжнародних послуг. Україна на міжнародному ринку послуг.

Тема 7. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво.

Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Міжнародний рух капіталів. Зміни питомої ваги головних економічних центрів у вивозі капіталів. Основні потоки міжнародного капіталообміну. Види іноземних інвестицій, їх масштаби. Особливості регулювання руху капіталу, вплив ТНК на його переміщення. Вивіз капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної і виробничої діяльності. Іноземні інвестиції в економіці України. Головні форми виробничого співробітництва. Роль науково-технічної революції у поглибленні виробничого співробітництва. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Співробітництво на компенсаційній основі. Транснаціональні корпорації (ТНК) – головні суб'єкти міжнародної виробничої та інвестиційної діяльності, їх сутність та еволюція, сучасні стратегії розвитку. Регулювання діяльності ТНК. Спільні підприємства (СП). Передумови і особливості розвитку спільного підприємства. Організаційно-правові і економічні форми створення і функціонування СП. Масштаби, рівень і динаміка розвитку СП. Вільні економічні зони. Класифікація ВЕЗ, особливості функціонування. Діяльність ВЕЗ в різних країнах. Передумови розвитку міжнародної підприємницької діяльності в Україні.

Тема 8. Міжнародна міграція робочої сили.

Поняття міжнародної міграції робочої сили, її економічна природа, рушійні сили і етапи розвитку. Масштаби, форми і основні тенденції розвитку сучасних міграційних процесів. Види міжнародної міграції. Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили, головні регіони і центри її міжнародного тяжіння і експорту. Міжнародні монополії і ринок праці. Форми і засоби експлуатації робочих-іммігрантів. Вплив міжнародної економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці. Роль НТР у розвитку міграції робочої сили, наукових і інженерно-технічних кадрів. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Міжнародна міграція робочої сили і платіжні баланси країн. Державне і міжнародне регулювання трудової міграції. Міжнародна організація праці (МОП) і її роль у вирішенні питань безробіття і захисту прав трудящих. Програми стимулювання еластичності ринку праці і забезпечення зайнятості населення. Гнучкість ринку праці. Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

Тема 9. Міжнародний науково-технічний обмін.

Передумови науково-технічного співробітництва (НТС). НТС як форма МЕВ. Традиційні і нові форми НТС країн світу. Вплив науково-технічної революції на розвиток міжнародного НТС. Міжнародний рух технологій та механізм їх передачі. Сумісні наукові дослідження. Міжнародні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Обмін науково-технічними досягненнями і досвідом. Взаємні консультації з основних питань НТС. Розробка науково-технічних прогнозів. Співробітництво в галузі науково-технічної інформації, винахідництва та патентної справи. Сумісні наукові дослідження щодо захисту навколишнього середовища, у медицині, освоєнні космосу і Світового океану. Комерційний зміст науково-технічних відносин. Розвиток торгівлі ліцензіями і ноу-хау. Захист інтелектуальної власності. Інтернаціоналізація НТС. Міжнародні науково-технічні програми. Перспективи включення науково-технічного потенціалу України в міжнародні науково-технічні зв'язки.

Тема 10. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини.

Національні, міжнародні і світова валютні системи, їх сутність і елементи. Поняття валюти і її види. Конвертованість валют. Валютний курс, його види. Валютний паритет. Крос-курс. Основні валютні операції. Котирування валют. Еволюція світової валютної системи. Перехід від золотого стандарту до вільного курсу. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська і Ямайська валютні системи. Європейська валютна система. Валютно-фінансова система країн ЄС. Сутність валютно-фінансових відносин і механізм міжнародних розрахунків. Платіжний і розрахунковий баланси, їх структура. Баланс міжнародної заборгованості, її види. Нестабільність міжнародних розрахунків і основні проблеми платіжних балансів країн світу.

Тема 11. Міжнародні кредитні відносини.

Міжнародний кредит, його роль у світовій економіці. Сутність міжнародних кредитних відносин. Основні види кредитних угод. Умови надання кредитів. Кредитні міжбанківські ставки. Класифікація кредитів. Міжнародний рух капіталу як форма МЕВ. Різновиди формування і розвиток світового ринку позичкових капіталів (СРПК), його функції. Різновидність операцій на СРПК. Світовий грошовий ринок і ринок цінних паперів. Операції сек'ютеризації. Сутність та особливості розвитку євроринку. Євровалюта. Фактори розвитку євроринку та його сектори. Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування. Податкові гавані. Офшорні зони. Валютна і інституціональна структура СРПК. Система СВІФТ. Проблема заборгованості і значення іноземних кредитів для економічного розвитку України.

Тема 12. Міжнародна економічна інтеграція.

Сутність, цілі, значення і форми міжнародної економічної інтеграції (МЕІ). Передумови і фактори розвитку МЕІ як якісно нового рівня МЕВ. Головні учасники і організатори процесу МЕІ, його сучасні особливості. Етапи формування міжнародних економічних інтеграційних угруповань. Регіональний характер МЕІ як її особливість. Регіональні інтеграційні об'єднання. Об'єктивні передумови, політичні і економічні цілі, основні етапи розвитку Західноєвропейської економічної інтеграції. Північноамериканська економічна інтеграція. Формування північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА). Особливості економічної інтеграції країн Латинської Америки. Розвиток регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань. Співробітництво Карибського басейну (КАРІКОМ). Латиноамериканська економічна система (ЛАЄС). Спільний ринок країн Південного конусу (МЕРКОСУР). Проблеми і перспективи створення системи колективних економічних дій у Латинській Америці. Проблеми розвитку регіонального економічного співробітництва в Африці. Основні економічні угруповання країн Африки. Економічне співробітництво західноафриканських держав (ЕКОВАС). Особливості розвитку економічної інтеграції в країнах Азії. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Проблеми розвитку економічної інтеграції в східноєвропейських країнах в нових умовах переходу до ринкової економіки, створення

нової моделі економічної інтеграції. Світові інтеграційні процеси і Україна.

3. Рекомендована література

Основна

1. Владимиров К.М. Митне регулювання: [навч. посіб.] / Владимиров К.М. – Херсон: «Олді-плюс», 2002. – 336 с.
2. Дахно І.І. Міжнародна торгівля: [навч. посіб.] / Дахно І.І. – К.: Центр учбової літератури. – 2008. – 280 с.
3. Жук М.В. Комерційні відносини України: [навч. посіб.] / Жук М.В. – Чернівці: «Рута», 2002. – 576 с.
4. Задоя А.О. Міжнародна економіка: [навч. посіб.] / Задоя А.О. – К.: Центр учбової літератури. – 2012 – 416 с.
5. Козак Ю.Г. Международная экономика: [учебник] / Козак Ю.Г. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 608 с.
6. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка. 3-є видання: [навч. посіб.] / Козак Ю.Г. – К.: Центр учбової літератури. – 2009. – 450 с.
7. Козак Ю.Г. Міжнародна макроекономіка: [навч. посіб.] / Козак Ю.Г. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 400 с.
8. Козак Ю.Г. Міжнародна мікроекономіка: [навч. посіб.] / Козак Ю.Г. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 368 с.
9. Новицький В.С. Міжнародна економічна діяльність України: [підручник] / Новицький В.С. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
10. Румянцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність: [навч. посіб.] / Румянцев А.П. – К.: ЦУЛ, 2004. – 377 с.

Допоміжна

1. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: [навч. посіб.] / Гребельник О.П. – К.: ЦУЛ, 2004. – 384 с.
2. Гребельник О.П. Основи митної справи: [навч. посіб.] / Гребельник О.П. – К.: ЦУЛ, 2003. – 600 с.
3. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: [навч. посіб.] / Дроздова Г.М. – К.: «ЦУЛ», 2002. – 172с.
4. Жук М.В. Комерційні відносини України: організація зовнішньої торгівлі: [підручник] / Жук М.В. – Чернівці: «Рута», 2004. – 560 с.
5. Жук М.В. Комерційні відносини України: розвиток експортного потенціалу: [підручник] / Жук М.В. – Чернівці: «Рута», 2004. – 352 с.
6. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: [підручник] / За ред. І.В. Багрової. – К.: «ЦУЛ», 2004. – 580 с.
7. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: [навч. посіб. рекомендовано МОН України] / Тюріна Н.М. – К.: Центр учбової літератури. – 2013. – 408 с.
8. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: [навч. посіб.] / Шкурупій О.В. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 246 с.
9. Зовнішньоекономічна діяльність. 2-ге видання: [навч. посіб.] / Румянцев А.П. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 292 с.
10. Управління зовнішньоекономічної діяльністю: [навч. посіб.] / За ред. А.І. Кредісова. – К.: «Віра-Р», 2002. – 552 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України – <http://minagro.gov.ua/>
2. Сайт Державного комітету статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Сайти періодичних видань: «Економіка АПК» (www.iae.com.ua), «Пропозиція» (www.propozitsiya.com), «Агроінком» (www.ua-region.info), «Вісник аграрної науки» (www.agronovator.ua).